

Kultúra a náš svet

Vízie a kontexty – Výzvy a priority

Konferencia pri príležitosti tvorby Stratégie kultúry a kreatívneho priemyslu Slovenskej republiky 2030

Nová budova Slovenského národného divadla, Bratislava

Správy z panelových diskusií prvého dňa konferencie

Kultúra po 30 rokoch samostatnosti Slovenska

16. 5. 2022

Hlavný organizátor konferencie:
Ministerstvo kultúry
Slovenskej republiky

Spolupráca: Inštitút
kultúrnej politiky MK SR,
Platforma pre kultúrny a
kreatívny priemysel, OZ
Stojíme pri kultúre,
Slovenské národné
divadlo

Konferencia Kultúra a náš svet (Vízie a kontexty – Výzvy a priority) bola využitou príležitosťou na diskusiu o vznikajúcej Stratégii kultúry a kreatívneho priemyslu Slovenskej republiky 2030, ale predovšetkým o rôznych mierkach pohľadu na súčasnú kultúru, od globálnej perspektívy až po špecializované sektorové prístupy. Počas prvého dňa sa program zamerával na vízie kultúry v súčasnom svete a na vykreslenie kontextu, v ktorom sa nachádza kultúra na Slovensku po tridsiatich rokoch samostatnosti. Tému strategického plánovania sa venovali popoludňajšie panelové diskusie a prezentácie venované spolupráci a možnostiam prepojenia rôznych strategických dokumentov. Na záver dňa zástupcovia prípravného tímu stratégie predstavili zámer a metódy svojej práce i možnosti participácie odbornej verejnosti. Druhý deň konferencie bol venovaný workshopom, v ktorých účastníci a účastníčky diskutovali o aktuálnych potrebách a výzvach v kultúrnych a kreatívnych odvetviach, a to v kontexte súčasných spoločenských, politických a environmentálnych zmien. Cieľom stretnutí bolo sformulovať aktuálne problémy kultúry a kultúrnej politiky a pokúsiť sa definovať priority, ktoré by kultúrna politika mala riešiť.

Dokumentáciu konferencie nájdete na stránke: [TU](https://www.kulturnepolitiky.sk/).

Kultúra po 30 rokoch samostatnosti Slovenska

Správu spracoval: Marcel Čas, Inštitút kultúrnej politiky MK SR

Videoanketa prezentovaná návštevníkom konferencie na úvod diskusie¹:

Pavel Sibyla: „Kultúra nás robí ľuďmi“, „MK má zabezpečiť transparentné a férové financovanie kultúrnych inštitúcií a vytvárať čo najlepšie podmienky“, „MK by sa malo stať hlasnejším obhajcom kultúrneho sektora“

Marek Šulík: „Kultúra je medziludská komunikácia a civilizácia“, „Marketing valcuje vnútornú výpoveď“, „MK by malo delegovať rozhodnutia a zodpovednosť na fondy“

Lucia Šicková: „Kultúra je prejav názoru“, „MK by si malo viacej dupnúť“, „MK by malo vytvoriť priestor, aby ľudia, ktorí chcú, sa mohli živiť tým, že tvoria umenie“

Vlado Michal: „Poslanie kultúry je kultivovať ľudí“

Bohunka Koklesová: „Kultúra by sa mala objavovať vo všetkých segmentoch spoločnosti“, „Kultúra by mala spájať a depolarizovať spoločnosť“

Boris Meluš: „Spoločnosť si neuvedomuje, čo všetko jej kultúra dáva“, „MK by malo bojovať za postavenie kultúry“

Eva Ševčíková: „Ak nebudú ľudia a dostatočné rozpočty, tak nebude ani rozvoj kultúry“

Panelová diskusia²:

Diskutovali: Fedor Blaščák, Vladislava Fekete, Jozef Kovalčík, Ilona Németh

Moderoval: Laco Oravec

Časť 1

Rozdelená spoločnosť

- V 90. rokoch stáli proti sebe dve skupiny kultúrnej obce. Jedna skupina bola tvorená „nacionalistami“ (A), ktorí schvalovali spôsob transformácie Slovenska, vznik samostatnej SR, hodnoty mečiarizmu a civilizačne inklinovali skôr k východnej Európe alebo k „tretej ceste“. Druhá skupina bola tvorená „nami“³ (B), ktorí sme pociťovali skepsu a nespokojnosť

¹ Zaznamenal som z môjho pohľadu najzaujímavejšie citáty z ankety, resp. tie citáty, ktoré tvorili esenciu repliky. V niektorých prípadoch ide o doslovné citáty, v niektorých som využil autorskú licenciu a ide o parafrázy. Celú videoanketu nájdete [TU](#). Na konferencii bola prezentovaná iba prvá časť videoankety, na ktorú odkazujem v texte, druhú časť si môžete pozrieť [TU](#).

² Snažil som sa objektivizovať závery diskusie v bodoch. Môj proces bol taký, že som si vypočul časti diskusie, urobil si poznámky k všetkým rečníkom a potom som sa snažil akcentovať to najdôležitejšie, čo bolo povedané a čo rámcovo všetky stanoviská. Zápis sa snaží byť objektívny v tom, že som sa snažil nepísať veci, ktoré v diskusii nezazneli, zároveň som sa ale prezentáciu, textáciu snažil objektivizovať, keďže tam v zmysle civilizačného konfliktu, ktorý hneď na začiatku definovali samotní paneloví hostia, nebol žiaden predstaviteľ „nacionalistov“ – teda druhej konkurenčnej skupiny rozdelenej spoločnosti.

³ V diskusii táto skupina nebola pomenovaná, iba implicitne vyplývalo, že to sme „my“, tí „normálni a civilizovaní“.

so spôsobom transformácie Slovenska, pociťovali sme nostalgiu za ČSFR, zaznávali hodnoty mečiarizmu – „lúpežníctva“ a civilizačne inklinovali skôr k západnej Európe.

- Vznik samostatnej slovenskej kultúrnej obce bol teda poznačený tým istým konfliktom a tou istou rozdelenosťou, aká panovala v celej spoločnosti. Nevznikla idea spoločnej slovenskej identity, ale vytvorili sa dve konkurujúce identity (A) a (B), definované vyššie. Zároveň zaznelo, že z hľadiska kvality umenia, ktoré produkovali súperiace skupiny, sa nedá povedať, že by bola jedna skupina lepšia ako druhá.
- Plynutím času sa skupina (A) etablovala najmä v štátnych kultúrnych inštitúciách a skupina (B) sa etablovala v nezávislej kultúrnej obci, v občianskej spoločnosti – lepšie povedané, skupina (B) bola v opozícii voči štátu nútená vytvoriť občiansku spoločnosť a nezávislú kultúrnu obec na začiatku 90. rokov.
- Prejavom takéhoto rozdelenia bolo aj to, že skupina (A) bola financovaná štátom a skupina (B) bola financovaná do veľkej miery z medzinárodných nezávislých fondov.
- Silnými znakmi pretrvávajúceho konfliktu bol aj vznik fóra Zachráňme kultúru a „vpád umelcov na MK SR“. Nezávislá kultúrna obec si podobnými iniciatívami zabezpečila slobodu prejavu a vybojovala si pozíciu, že ideologická cenzúra nebude na Slovensku pripustená. Začala však pociťovať „ekonomickú“ cenzúru, keď bol cítiť silnú zaujatosť pri selekcii dotácií v prospech skupiny (A) a v neprospech skupiny (B). Skupina, ktorá bola v konflikte s oficiálnymi inštitúciami štátu, nimi nebola podporovaná.
- Dôsledkom tohto historického vývoja je to, že Slovensko má v súčasnosti veľmi silnú a agilnú občiansku spoločnosť a nezávislú kultúrnu scénu v porovnaní s okolitými štátmi, pretože vyrástla v silnej opozícii voči štátu. Zároveň sa zdá, že oficiálne kultúrne inštitúcie štátu (nevyzreté takýmto historickým bojom) nedosahujú patričnú kvalitu.
- Tiež sa zdá, že postupujúcou transformáciou stratila kultúra na niekdajšej pozícii a dôležitosti a prišla doba „biznisu“ a spolu s ňou prepojenie politiky s biznisom. Za
- 30 rokov samostatnosti Slovenska panuje pocit, že kultúra nikdy nemala silné zastúpenie, nikdy nemala žiaducu váhu.

Časť 2

Vývoj financovania kultúry

- Štátne kultúrne inštitúcie a medzinárodné nezávislé fondy (90. roky)
- Vznik dotačnej schémy na MK SR (cca 2004)
- Decentralizácia a delimitácia štátnych kultúrnych inštitúcií pod samosprávy (cca 2004)
- Postupné osamostatňovanie od MK SR a vznik nezávislých fondov (cca 2010 a v nasledujúcej dekáde)

Časť 3

Postavenie kultúry dnes

- Decentralizácia nebola dobre urobená, pretože kultúrne inštitúcie prešli pod samosprávy, ale bez dostatočného financovania – čo je nevyriešený problém dodnes.

- Stratégia rozvoja kultúry na roky 2014 – 2020 bola v niečom kľúčová, lebo prvýkrát otvorila otázku kreatívnych priemyslov, a teda priznala, že „kultúra nie je len umenie“, ale má aj ekonomický aspekt.
- Práca MK SR je dlhodobo neefektívna, lebo existuje málo kontinuity v procesoch („vždy sa začína nanovo“).
- Pandémia priniesla poznanie, že názor spoločnosti na kultúrnu obec je v zmysle „umelci, chodte dokladať tovar do regálov“ – čo je možno spôsobené tým, že existuje široké presvedčenie, že kultúra je nadstavba a nie základ.

Časť 4

Sme kultúrna krajina?

- Sme kultúrna krajina, lebo „sme slobodní“.
- Sme nekultúrna krajina, lebo „nevieme niest zodpovednosť“.
- Sme kultúrna krajina, lebo „si umývame ruky“.
- Sme kultúrna krajina, lebo „v regiónoch to žije (aj keď to z Bratislavy nie je vidieť)“.

Časť 5

Odpovede na otázky

- Príčiny zaostávania štátnej kultúry: odliv mozgov, problém s kvalitou manažmentu, nízky dopyt domácností po kultúre, nízka miera vzdelávania ku kultúre, chýbajúce viaczdrojové financovanie (zahraničné zdroje a súkromné zdroje).
- Polemika v kultúre chýba a treba prekonať klanovosť v kultúre („môj klan je vždy dobrý a cudzí klan je vždy zlý“) – čo by pomohlo komunikovať hodnotu kultúry pre širokú spoločnosť.

Časť 6

Čo si želáte pre slovenskú kultúru v roku 2030?

- Zelenú ekonomiku, rodovú rovnosť, mier, grantové schémy pre samosprávne kraje, budovanie komunit.